

Το ύφος των έργων του στοχαστή και διανοούμενου Φώτη Κόντογλου (DDr Αλέξιος Παναγόπουλος)

/ [Πεμπτουσία](#)

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://bitly.com/1qLrwIS>]

Το ύφος του είναι ιδιότυπο, απλοϊκό και αφελές. Ελληνικότατο και κοσμοπολίτικο, ίσως «ένα ύφος ανατολίτη παραμυθά», που κρύβει μεγάλα βιώματα και ικανή γνώση. Υπερέχει ο παρατακτικός λόγος, με ρυθμό που θυμίζει λαϊκές αφηγήσεις, παραμύθια και αινίγματα. Οι μυθιστορηματικοί χαρακτήρες των έργων του παρουσιάζονται στατικοί, στην ακμή της ζωής τους, με διαμορφωμένη την προσωπικότητά τους, έχοντας χαράξει πορεία, από την οποία δεν παρεκκλίνουν.

Ο Κόντογλου από πολλούς έχει αντιμετωπισθεί λιγότερο ως πεζογράφος και λογοτέχνης και πιο πολύ ως «πνευματικός καθοδηγητής, ομολογητής πίστεως, ιδεολογικός ταγός, αρχηγός της ελληνορθόδοξης παράταξης», είναι ακόλουθος της πονεμένης ρωμιοσύνης, και της καθ' ημάς Ανατολής. Εντούτοις το σύνολο του

έργου του δηλώνει έναν βαθιά έλληνα στοχαστή και σπάνιο διανοούμενο. Ο Κόντογλου έχει επίσης ταυτιστεί με την εκκλησιαστική ζωγραφική γεγονός που οφείλεται και στο ότι ένα μεγάλο μέρος της, της πριν από τον πόλεμο δημιουργίας του χάθηκε, ή μας έμεινε κρυμμένο και ξεχασμένο σε συλλογές και σπίτια φίλων της γενιάς του.

Έτσι σε μία έκθεση που πραγματοποιήθηκε στην Εθνική Πινακοθήκη με θέμα «*Οι μεταμορφώσεις του μοντέρνου*», δεν συμπεριλαμβάνονταν τα έργα του, ίσως και από παράλειψη συνειδητή, που ίσως να υπογράμμιζε την ιδιότητά του ως ζωγράφου εκκλησιαστικού, για κάποιους, κι όχι όλους, που θέλουν βίαια να διακρίνουν το εγκόσμιο από το θείο, την δημιουργία από τον Δημιουργό, τον άνθρωπο από τον Θεό, την ανθρώπινη τέχνη από την θεϊκή τέχνη. Πάραυτα ο Κόντογλου «είναι ίσως από τους νεοέλληνες καλλιτέχνες ο μόνος που είχε τόσους μαθητές χωρίς να είναι καθηγητής στη Σχολή Καλών Τεχνών» ή έστω να έχει ιδρύσει κάποια ιδιωτική σχολή ή φροντιστήριο.

Ο Κόντογλου με το Γιάννη Τσαρούχη, είναι μαζί από το 1929 έως το 1934, αλλά και ο Νίκος Εγγονόπουλος, είναι οι παλιότεροι και κορυφαίοι ζωγράφοι της μεταπολεμικής περιόδου. Άλλοι άμεσοι μαθητές του, που αξίζει να θυμηθούμε είναι ο Κ. Γεωργακόπουλος, ο Σπ. Παπανικολάου, ο Πέτρος Βαμπούλης από την Αμαλιάδα ξάδελφος του πρώην δημάρχου Δ. Πανόπουλου, επίσης μαθητής του ο Γ. Χοχλιδάκης. Πολυάριθμοι είναι και οι έμμεσοι μαθητές του μέσω της «Εκφράσεως», όπως ο Ράλλης Κοψίδης και ο Κ. Ξυνόπουλος. Στη νεώτερη γενιά των έμμεσων μαθητών του που επιρεάστηκαν από το έργο του είναι ο Γιάννης Μητράκας, ο ιατρός ζωγράφος π.Σταμάτιος Σκλήρης, ο Γεώργιος Κόρδης, κ.ά. Το λογοτεχνικό του έργο ασκεί επίσης ανάλογη επιρροή, όπως στον Παντελή Πρεβελάκη «Χρονικό μιας Πολιτείας», τον συμπατριώτη του Ηλία Βενέζη, ως προς την λυρική αφήγησή του με ύφος νοσταλγικό και πατριωτικό για τις αλησμόνητες πατρίδες μας.

Ο Φώτης Κόντογλου ήταν μια μεγάλη μορφή της νεοελληνικής τέχνης «με την εμφάνισή του, τάρραξε τα λιμνασμένα νερά της ανεργίας ευμάρειας του μεσοπολέμου, κέντρισε την εθνική μας συνείδηση και διεσάλπισε την σωτηριώδη καθαρότητα της Ορθόδοξης πίστης μας. Το έργο του μένει παρακαταθήκη στην εθνική μας συνέχεια, στήριγμα της ψυχής των Ελλήνων», χαρακτηριστικά γράφει ο Νίκος Ζίας, στο έργο του «Φώτης Κόντογλου». Πολυτάλαντη προσωπικότητα, υπερφυής προσωπικότητα καλλιτέχνη, καθότι στο ίδιο πρόσωπο έντονα συνυπάρχουν ο ζωγράφος που γράφει και ο πεζογράφος που ζωγραφίζει. Ως ρωμιός ζωγράφος πρωτοστάτησε στο κίνημα για τη στροφή της ελληνικής τέχνης του 20ου αιώνα προς την πνευματική ένταση της βυζαντινής

παράδοσης και την ελληνική δροσιά της λαϊκής ζωγραφικής.

Σε σχέση με την λαϊκή τέχνη η προσφορά του Κόντογλου εντοπίζεται «στην όχι πλέον μουσειακή αντιμετώπιση, αλλά στην ένταξη μορφών της λαϊκής τέχνης ή διδαγμάτων της λαϊκής ζωγραφικής στη σύγχρονη δημιουργία». Ως προς το αγιογραφικό έργο του συνέβαλε στην ανανέωση της θρησκευτικής εικονογραφίας, στον καλλιτεχνικό εμπλουτισμό των εκκλησιών με έργα νέας αντίληψης. Επίσης επιχείρησε να ξαναζωντανέψει την ιστορία παλαιών χειρογράφων με το έργο του «Αστρολάβος» (=όργανο που χρησίμευε παλιά στη ναυσιπλοία για τον προσδιορισμό του ύψους των αστεριών πάνω από τον ορίζοντα).

Ο ρόλος του στη μεσοπολεμική πεζογραφία δεν είναι επίσης μικρός, καθώς ήταν «φορέας μιας ιδιότυπης γραφής και [...] εκφραστής ενός περιβάλλοντος όπου τα όρια μεταξύ πραγματικότητας και φαντασίας δεν είναι διακριτά». Ο Κόντογλου συμβάλει σε σημαντικό βαθμό στη διατήρηση ενός ξεχασμένου σήμερα πλέον λεξιλογίου θαλασσινών λέξεων και ναυτικών όρων, από τις οποίες βρίθουν τα έργα του. Επίσης συμβάλει, σύμφωνα με τον Χρήστο Γιανναρά «στην ενεργοποίηση της ελληνικής και ορθόδοξης αυτοσυνειδησίας» και στην «αφύπνιση της ανυποψίαστης ελλαδικής διανόησης, αλλά και ευρύτερα της ελλαδικής κοινής γνώμης, στην αισθητική τουλάχιστον αξία και δυναμική της βυζαντινής εκκλησιαστικής παράδοσης».

[Συνεχίζεται]